

MOTYWY WYBORU KIERUNKU KSZTAŁCENIA A RYNEK PRACY

WYNIKI BADAŃ ZREALIZOWANYCH W RAMACH PROJEKTU INIT, WŚRÓD UCZNIÓW PIERWSZYCH I OSTATNICH KLAS SZKÓŁ ŚREDNICH PAŃSTW PARTNERSKICH

WPROWADZENIE

Wybór kierunku kształcenia jest ważnym problemem systemu oświatowego każdego państwa. Na całym świecie dąży się do stworzenia sprawnie funkcjonującego systemu orientacji i poradnictwa zawodowego, który to stanowi konieczny warunek rozwoju społeczno-gospodarczego. Podejmowane przez uczniów szkół średnich decyzje mają szczególne znaczenie – dotyczą bowiem planowania przyszłej drogi zawodowej, przyszłego miejsca na rynku pracy.

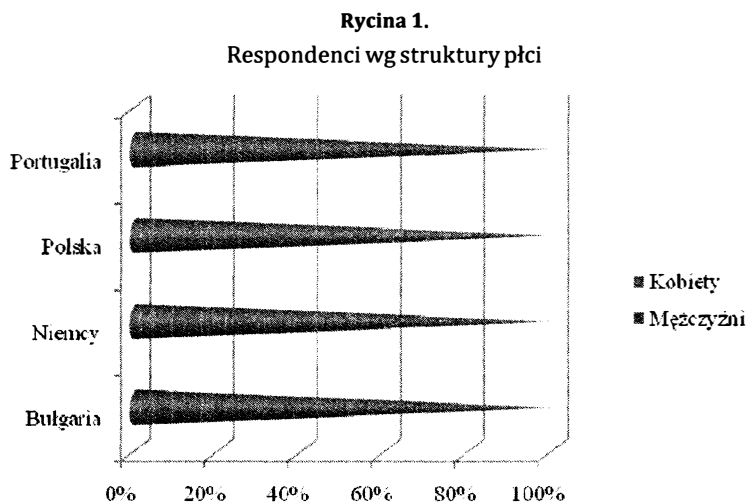
Motywy, jako określone właściwości indywidualne jednostki (obok: jej stylu życia, uznawanych i kultywowanych przez nią wartości, jej osobowości i postaw) stanowią podstawę dla budowania narzędzia InIT. Badanie ich specyfiki, a przede wszystkim próba oceny ich wpływu jest niezwykle ważna na etapie kształtowania się osobowości młodego człowieka.

Badania ankietowe obejmujące szkoły średnie realizowano na próbach uczniów pierwszych i ostatnich klas szkół średnich, po ukończeniu których można kontynuować naukę w szkole wyższej. Badania realizowano w: Bułgarii – rejon miasta Sofia; Niemczech – rejon miasta Berlin; Polsce – rejon województwa podlaskiego; Portugalii – rejon miasta Lizbona.

Analizę badań ankietowych przeprowadzono w oparciu o uzyskane zestawienie odpowiedzi respondentów. W celu wskazania sedna istniejącego problemu na styku edukacja-rynek pracy dokonano analizy struktury odpowiedzi w ramach określonego zagadnienia. Uzyskane wyniki stanowiły podstawę do wskazania podobieństw i dysproporcji w odpowiedziach respondentów wymienionych państw.

**MOTYWY WYBORU KIERUNKU KSZTAŁCENIA A RYNEK PRACY.
WYNIKI BADAŃ PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD UCZNIÓW
PIERWSZYCH KLAS SZKÓŁ ŚREDNICH**

W badaniach ankietowych skierowanych do uczniów pierwszych klas szkół średnich (546 respondentów) w Polsce, Niemczech, Bułgarii, Portugalii wzięły udział w przeważającym stopniu kobiety (ryc. 1).

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi udzieliły głównie osoby z miast zamieszkiwanych przez ponad 50 tys. mieszkańców. Anketowani państw: Bułgaria, Niemcy, Polska powstrzymali się od udzielenia odpowiedzi na zagadnienia:

- a. wykształcenie rodziców
- b. aktywność zawodowa rodziców.

Respondenci z Portugalii oświadczyli, że ich rodzice są w przeważającym zakresie osobami pracującymi z wykształceniem podstawowym (blisko 35% ankietowanych) bądź wyższym (ponad 30%).

W kwestii zawodu, który chcieliby wykonywać w przyszłości zdecydowani są respondenci Polski (57% ogółu ankietowanych) oraz Portugalii (52%). Natomiast uczniowie szkół bułgarskich i niemieckich nie mają jeszcze sprecyzowanego przyszłego wykonywanego przez siebie zawodu (w szkołach niemieckich jest to 60% ankietowanych; w szkołach bułgarskich 62%). Zestawiając powyższe odpowiedzi z wynikami ankiety przeprowadzonej wśród uczniów klas maturalnych wyłania się wniosek: w Portugalii ludzie młodzi od pierwszych lat szkoły średniej zdecydowani są co do wykonywanego w przyszłości zawodu; w Niemczech sytuacja kształtuje się całkowicie przeciwnie – brak zdecydowanie wybranego zawodu; natomiast w Polsce na eta-

pie rozpoczynania edukacji na poziomie średnim zdecydowanie co do przyszłego wykonywanego zawodu występuje, a tuż przed wyborem kierunku studiów pojawia się zachwianie co do swojej wcześniejszej decyzji; w Bułgarii ludzie kończący szkołę średnią są bardziej zdecydowani od swoich kolegów rozpoczynających ten właśnie etap kształcenia. Wynika stąd, że tworzone narzędzie pomagające połączyć edukację z rynkiem pracy (narzędzie tworzone w ramach projektu InIT) powinno położyć szczególny nacisk na oczekiwania, motywy decyzji ludzi pierwszych klas szkół średnich (szczególnie ma to znaczenie w Polsce, Niemczech, Bułgarii). Bowiem to oni (uczniowie pierwszych klas szkół średnich) ocenili informacje odnoszące się do wyboru kierunku kształcenia podawane przez różne źródła za podstawowe. A warto tu zaznaczyć, że jedynie respondenci szkół portugalskich uznali takie informacje za wyczerpujące, pełne. Konkluzja: pełne, wartościowe informacje równają się zdecydowaniu, trwałości decyzji ludzi młodych co do przyszłego wykonywanego zawodu.

Za główne źródło informacji na temat sytuacji absolwenta, wysokości zarobków w danym zawodzie, możliwości znalezienia pracy w zawodzie uznano: internet (priorytet wśród uczniów szkół polskich i bułgarskich, druga pozycja w Niemczech i Portugalii), biura doradztwa zawodowego (priorytet w Niemczech, druga pozycja w hierarchii ważności w Polsce, trzecia pozycja w hierarchii ważności w Bułgarii i w Portugalii), urzędy pracy (priorytet w Portugalii, trzecia pozycja w Polsce i Niemczech, druga w Bułgarii). Natomiast w kwestii źródła informacji mającego pomóc przy wyborze dalszego kształcenia uczniowie szkół bułgarskich, niemieckich wskazali na internet; szkół polskich na wszelkie formy promocji szkół wyższych, jak np. dni otwarte, imprezy informacyjne; szkół portugalskich – informacje prasowe. Odpowiedzi te są istotne dla przyszłego efektywnego funkcjonowania narzędzia, jaki ma na celu stworzyć realizowany projekt InIT.

Warto nadmienić, iż przedstawiony stosunek respondentów wszystkich państw do rynku pracy, jest ważny w konfrontacji z ich postawą co do wyboru dalszego etapu nauki. I tak:

1. do głównych przyczyn chęci kontynuacji nauki po maturze zaliczono we wszystkich analizowanych państwach:
 - chęć podniesienia szans na dobrze płatną, ciekawą pracę
 - pasję nauką, dziedziną nauki
 - niechęć do pracy w młodym wieku;
2. za nieistotny czynnik uznano w Polsce: wyższe wykształcenie rodziców (gdzie w Bułgarii był to jeden z ważnych czynników kontynuacji nauki); w Bułgarii: chęć uniknięcia służby wojskowej, chęć utrzymywania renty, alimentów czy innych świadczeń (w Polsce czynnik mało istotny; w Niemczech jeden z głównych); w Niemczech: chęć uniknięcia służby wojskowej; w Portugalii – presje otoczenia na kontynuowanie nauki (tabela 1);
3. uczniowie I klas szkół średnich wszystkich objętych badaniem państw zgodnie uznali płeć za nieistotny czynnik wpływający na zdobycie pracy; za priorytetowy czynnik w Polsce, w Niemczech, w Portugalii uznano wykształcenie, w Bułgarii znajomość języków obcych. Zgodnie uznano za ważny czynnik, ale nie najważ-

niejszy, doświadczenie (w Polsce wskazano jeszcze na dobrą prezencję i znajomość języków obcych; w Bułgarii – komunikatywność i dodatkowe kwalifikacje; w Niemczech – komunikatywność i znajomość języków obcych; w Portugalii – dobrą prezencję i znajomość języka obcego);

Tabela 1.
Motywy kontynuacji nauki po maturze

Motywy	Struktura odpowiedzi w poszczególnych państwach			
	Polska	Niemcy	Bułgaria	Portugalia
Pasja uczenia się/fascynacja daną dziedziną nauki	8,02%	23,01%	12,15%	7,81%
Wyższa szansa na dobrze płatną, ciekawą pracę	79,68%	59,29%	71,96%	81,25%
Wyższe wykształcenie rodziców, rodzeństwa	0,00%	0,88%	3,74%	1,56%
Presja rówieśników (studiujących, planujących dalszą naukę)	2,67%	0,88%	3,74%	0,00%
Zwolnienie z odbycia służby wojskowej	0,53%	0,00%	0,00%	0,78%
Chęć utrzymania renty, alimentów, innych świadczeń	1,60%	1,77%	0,00%	0,78%
Nie chęć podjęcia pracy w młodym wieku	2,67%	3,54%	7,48%	3,13%

Źródło: opracowanie własne.

- uczniowie szkół polskich, portugalskich i niemieckich zgodnie uznali za dalszy etap kształcenia po maturze wyższe studia magisterskie dzienne; rozbieżności ujawniły się przy kursach zawodowych – uczniowie szkół niemieckich chętniej (w drugiej kolejności po wyższych studiach magisterskich dziennych) wskazali tę opcję, natomiast uczniowie szkół polskich uznali kursy za jedną z ostatnich opcji, na którą zdecydowaliby się w celu podwyższenia swoich kwalifikacji. Uczniowie szkół bułgarskich wstrzymali się z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie (tabela 2);
- zgodnie uczniowie szkół polskich, portugalskich i niemieckich wskazali za podstawowe kryterium, jakim kierowali się przy wyborze kierunków studiów, późniejszą możliwość zdobycia pracy w zawodzie; uczniowie szkół bułgarskich uznali, że wybór kierunku studiów nie był konfrontowany z przyszłym zatrudnieniem w zawodzie, choć nie zaprzeczyli, że jest to ważna kwestia;

Tabela 2.

Struktura preferowanych form podwyższania kwalifikacji po maturze*

Rodzaj szkoły	Struktura odpowiedzi w poszczególnych państwach			
	Polska	Niemcy	Bułgaria	Portugalia
Studia wyższe magisterskie	63%	43%	-	73%
Studia wyższe zaoczne magisterskie	13%	2%	-	3%
Studia licencjackie dzienne	12%	6%	-	5%
Studia licencjackie zaoczne szkoła pomaturalna	2%	2%	-	17%
Szkoła pomaturalna	4%	14%	-	1%
Kursy zawodowe	6%	33%	-	1%

* Czcionką pogrubioną wskazano dwa główne rodzaje preferowanej formy dalszego kształcenia.

Źródło: opracowanie własne.

6. uczniowie szkół polskich, portugalskich i niemieckich uznali zgodnie, że gdyby mieli trudności ze znalezieniem pracy po ukończeniu szkoły wyższej w pierwszej kolejności podjęliby decyzję o wyjeździe za granicę, zapisaliby się na kursy doszkalające; chęć skorzystania z zasiłku zgłosiło tylko 1% ankietowanych w Polsce, zaś w Niemczech 7%; uczniowie szkół bułgarskich wstrzymali się z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie.

MOTYWY WYBORU KIERUNKU KSZTAŁCENIA A RYNEK PRACY.

WYNIKI BADAŃ PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD UCZNIÓW

OSTATNICH KLAS SZKÓŁ ŚREDNICH

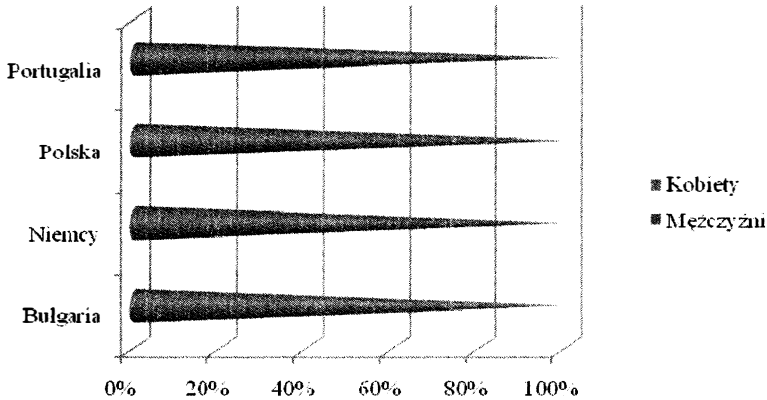
W badaniach ankietowych skierowanych do uczniów ostatnich klas szkół średnich (587 respondentów) w Polsce, Niemczech, Bułgarii, Portugalii wzięły udział w przeważającym stopniu kobiety (ryc. 2). Odpowiedzi udzieliły głównie osoby z miast zamieszkiwanych przez ponad 50 tys. mieszkańców. Ankietowani: Bułgarii, Niemiec, Polski powstrzymali się od udzielenia odpowiedzi na zagadnienia:

- a. wykształcenie rodziców
- b. aktywność zawodowa rodziców.

Respondenci z Portugalii oświadczyli, że ich rodzice są w przeważającym zakresie osobami pracującymi z wykształceniem podstawowym (blisko 50% ankietowanych) bądź wyższym (ponad 20%).

W kwestii zawodu, który chcieliby wykonywać w przyszłości, zdecydowani są respondenci Bułgarii (74% ankietowanych) i Portugalii (73% ankietowanych). Natomiast uczniowie szkół niemieckich i polskich nie mają jeszcze sprecyzowanego przyszłego wykonywanego przez siebie zawodu (w szkołach niemieckich jest to 53% ankietowanych; w szkołach polskich również 53%).

Rycina 2.
Respondenci wg struktury płci

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci wszystkich państw zgodnie uznali „wyszkolenie” za główny czynnik mający decydujący wpływ na zdobycie pracy. Za całkowicie nieistotny uznali natomiast „płeć”.

Za główne źródło informacji na temat sytuacji absolwenta, wysokości zarobków w danym zawodzie, możliwości znalezienia pracy w zawodzie uznano Internet oraz biura doradztwa zawodowego. Odpowiedzi te są istotne dla przyszłego efektywnego funkcjonowania narzędzia, jakie ma być stworzone w ramach projektu InIT.

Warto nadmienić, iż przedstawiony stosunek respondentów wszystkich państw do rynku pracy, jest ważny w konfrontacji z ich postawą co do wyboru dalszego etapu nauki. I tak:

1. ankietowani w Niemczech, Polsce, Portugalii stwierdzili, że wybór kierunku kształcenia był przez nich konfrontowany z przyszłym zatrudnieniem w zawodzie (uczniowie szkół bułgarskich stwierdzili, że ich wybór nie był konfrontowany z przyszłym miejscem pracy) – co należy uznać za pozytywny aspekt ich późniejszego miejsca na rynku pracy;
2. za główny czynnik mający wpływ na wybór kierunku kształcenia uznano (we wszystkich analizowanych państwach) własne zainteresowania;
3. respondenci wszystkich państw zgodnie uznali za priorytetowy dalszy etap nauki po maturze studia wyższe dzienne magisterskie;
4. uczniowie szkół bułgarskich i polskich zdecydowani są na kontynuację nauki w bezpłatnej państwowej szkole wyższej; uczniowie szkół niemieckich i portugalskich opowiadają się za płatnym trybem nauki w szkole państwowej;
5. chęć kontynuacji nauki poza miejscem zamieszkania zgłosili respondenci z Niemiec, Polski, Portugalii;

Tabela 3.
Struktura preferowanych szkół pomaturalnych

Rodzaj szkoły pomaturalnej	Bułgaria	Niemcy	Polska	Portugalia
studia wyższe dzienne magisterskie	54%	52%	66%	85%
studia wyższe zaoczne magisterskie	14%	1%	14%	3%
studia licencjackie dzienne	19%	21%	10%	2%
studia licencjackie zaoczne	2%	0%	6%	7%
szkoła pomaturalna	3%	5%	3%	3%
kursy zawodowe	8%	21%	1%	0%

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.
Struktura preferowanych form nauki

Tryb nauki	Bułgaria	Niemcy	Polska	Portugalia
płatny	45%	66%	31%	78%
bezpłatny	55%	34%	69%	22%
szkoła państwowa	86%	94%	82%	76%
szkoła niepaństwowa	14%	6%	18%	24%

Źródło: opracowanie własne.

- do najważniejszych przyczyn kontynuacji nauki ankietowani wszystkich państw zaliczyli: chęć podniesienia szans na dobrze płatną, ciekawą pracę (priorytet wśród uczniów szkół bułgarskich, polskich, portugalskich; druga lokata wg rankingu wśród uczniów szkół niemieckich) oraz pasję uczenia się, zafascynowania daną dziedziną nauki (priorytet w Niemczech);
- respondenci Bułgarii, Niemiec, Portugalii uznali internet za główne źródło informacji mające pomóc przy wyborze formy kształcenia; w Polsce wskazano na imprezy informacyjne i dni otwarte organizowane przez uczelnie wyższe;
- informacje odnoszące się do wyboru kierunku kształcenia podawane przez różne źródła uznano w Bułgarii, Niemczech, Polsce za podstawowe, w Portugalii za wyczerpujące, pełne;
- respondenci Bułgarii, Niemiec, Portugalii ocenili swoje zaangażowanie w poszukiwanie informacji dotyczącej wyboru studiów na poziomie 4 w skali od 5 do 1, w Polsce na poziomie 3.

Tabela 5.
Struktura preferowanych źródeł informacji

Źródła informacji	Bułgaria	Niemcy	Polska	Portugalia
impresy informacyjne, dni otwarte uczelni	6%	6%	42%	8%
rady rodziców, starszego rodzeństwa	21%	21%	5%	15%
opinia rówieśników	3%	3%	8%	4%
informacja prasowa	2%	2%	2%	12%
telewizja	3%	3%	0%	7%
internet	53%	53%	38%	40%
reklamy (ulotki, bilbordy, plakaty)	3%	3%	3%	4%
pedagog szkolny/nauczyciel/wychowawca	6%	6%	2%	10%

Źródło: opracowanie własne.

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona wśród uczniów szkół średnich analiza sytuacji na styku systemu edukacji i rynku pracy miała na celu określenie motywów podejmowania dalszej nauki, konfrontowanie zainteresowań respondentów z wykonywanym w przyszłości zawodem, wskazanie oczekiwań co do sytuacji na rynku pracy po zakończeniu nauki. Udzielone odpowiedzi są ważnymi kwestiami dającymi jednoznaczne wyniki w kwestiach, dalszego kierunku kontynuowania nauki, rodzaju uczelni wyższej, na której ma być kontynuowana dalsza edukacja, szans, perspektyw znalezienia pracy w zawodzie, jak i wysokości oczekiwanych zarobków.